

Marianne Kuisma

Hyvinvointi
Sodankylään muuttaneiden
äitien kokemana

University of Lapland
Rovaniemi 2018

University of Lapland

© Marianne Kuisma
Layout: Ritva Lahtinen

ISBN 978-952-484-974-6 (pdf)

REGINA
Remote communities & resource-based industries

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Northern Periphery and
Arctic Programme
2014-2020

EUROPEAN UNION

Investing in your future
European Regional Development Fund

Sisällys

1 Johdanto	4
2 Hyvinvoinnin ulottuvuudet	6
3 Aineistona ryhmähaastattelut	10
4 Kehittämissuhteita kunnalle	11
5 Lopuksi	16
Lähteet	17

1 Johdanto

Käsissäsi oleva raportti kertoo hyvinvoinnista Sodankylässä kuntaan muuttaneiden äitien kokemana. Raportti pohjautuu pro gradu -tutkielmaani, jonka aiheena on muualta muuttaneiden perheiden hyvinvointi kaivoskunnissa. Tutkielmani on osa Regina-projektia, joka on Pohjoinen periferia ja arktinen -ohjelman rahoittama hanke. Kolmivuotinen hanke käynnistyi lokakuussa 2015 ja siinä on mukana viisi maata. Hankkeen tavoitteena on, että kunnat ja paikallisyhteisöt kehittäisivät yhdessä tutkimuslaitosten kanssa keinoja, joilla pystyttäisiin hyötymään suurteollisuuden, kuten kaivostoiminnan kehityksestä harvaanasutuilla alueilla.

Sosiologisesti voidaan ajatella, että perhe on yhteiskunnan perusta. Perhe on ensimmäinen paikka, jossa lapsi sosiaalistetaan osaksi ympäröivää yhteiskuntaa. Siellä opetetaan, kuinka yhteiskunnan jäsenenä tullaan, minkälaiset säännöt ja rakenteet yhteiskunnassa vallitsevat. Perheen hyvinvointi vaikuttaa ratkaisevasti niin vanhempien kuin lasten nykyhetkeen ja tulevaisuuteen. Yhteisön kannalta lapsiperheet voidaan nähdä huomisen rakentajina ja investointina, jonka varaan rakentaa yhteiskunnan sosiaalista kestävyyttä. Lapsiperheiden tukeminen vahvistaa myönteistä vanhemmuutta ja vähentää lasten myöhempiä mielenterveys- ja käytösongelmia. (Lammi-Taskula & Karvonen 2014.) Perheet tulisikin nähdä kunnan palveluissa kokonaisuutena, jossa jokaisella yksilöllä on oma paikkansa. Perheiden voidessa hyvin, koko kunta hyötyy kasvavasta potentiaalista niin työelämän kuin uuden, kasvamassa olevan sukupolven näkökulmastakin.

Kaivostoiminta on globaalia liiketoimintaa, jota määrittävät muun muassa kansainväliset taloussuhdanteet ja malmin maailmanmarkkinoiden hintavaihtelut. Siten kaivostoimialaan liittyy monia epävarmuustekijöitä paikallisyhteisöjen ja yksilöiden tasolla. Näiden myötä oman elämän mielekkyydestä, yhteisöön integroitumisesta ja hyvinvoinnin kokemuksista arjessa tulee merkittäviä tekijöitä perheiden pohtiessa tulevaisuuttaan kaivoskunnissa. Leena Viinamäen (2015) selvitysryhmä on tutkinut Sodankylän kaivosteollisuutta sosiaalis-taloudellisten haasteiden näkökulmasta. Tutkimuksessa sivutaan perheiden haasteita, mutta keskitytään enimmäkseen kaivosmiesten työhyvinvointiin. Naisten ääni on jäänyt

kuulumattomiin ja siksi haastattelin tutkimustani varten muualta muuttaneita perheenäitejä. Naisten asenteet ja kokemukset ovat yhteiskunnallisesti tärkeitä, sillä syrjäisillä alueilla kärsitään etenkin nuorten, hyvin koulutettujen naisten poismuutosta. Perheiden hyvinvoinnin vahvistamisella voisi olla vaikutusta myös työikäisten naisten asettumiseen aloilleen. Tällaisiin demografisiin haasteisiin Regina-projekti (ks. www.regina-project.eu) pyrkii vastaamaan yhteistyössä Sodankylän kunnan kanssa.

Seuraavassa luvussa käsittelen hyvinvoinnin teoriaa Erik Allardtin, Timo Hämäläisen ja Tuuli Hirvilammin tutkimusten pohjalta. Luvussa kolme kerron ryhmähaastattelusta aineistona. Luvussa neljä tiivistän tutkimuksen tuloksia kehittämisehdotuksiksi kunnalle. Viidennen luvun tarkoituksena on herättää ideoita kunnan hyvinvointiohjelmasta, jossa hyvinvoinnin teoria voisi toimia pohjana kestäväen hyvinvoinnin strategialle.

2 Hyvinvoinnin ulottuvuudet

Teoreettisena viitekehyksenä tutkimuksessa on ollut Erik Allardt (1976) hyvinvoinnin kolmijako, jonka mukaan pohjoismainen hyvinvointi koostuu elintasosta (having), yhteisyyssuhteista (loving) ja itsensä toteuttamisen mahdollisuuksista (being). Kolmijako pohjautui (1) tietoon siitä, mistä ihmiset kärsivät, (2) tavoitteista, joita ihmiset ilmaisivat yhteiskunnallisella toiminnallaan sekä (3) tietoon ihmisten kielellisesti ilmaisemista arvostuksista ja toivomuksista. Elintasolla (having) Allardt tarkoitti aineellisia ja persoonattomia resursseja, kuten tuloja, asuntoa, työtä ja työoloja, ravintoa ja terveyttä. Allardt arveli jo 1970-luvulla, että fyysiseen ympäristöön liittyvät arvot ja resurssit tulevat nousemaan tulevaisuudessa myös yhdeksi elintason osatekijäksi. Tällaisia ovat muun muassa puhtaan ilman ja veden tarve. Tämä on nähtävillä nykyajassa muun muassa globaalien pakolaiskriisien alkulähteillä: kuivuus, juomaveden puute ja ruokapula ovat synnyttäneet maailmalla sotia ja konflikteja. Allardt nimitti toiseksi hyvinvoinnin kategoriaksi yhteisyyssuhteet (loving), jotka merkitsevät ihmisen tarvetta kuulua sosiaalisten suhteiden verkostoon ja rakkauden, hyväksynnän sekä hellyyden tarvetta. Allardt näki yhteisyyden tärkeänä resurssina, joka auttaa yksilöitä toteuttamaan muita arvoja. Paikallistason yhteisöllisyys toimii myös resurssina, kun se vahvistaa ja tukee yksilöä. Sen käänköpuolena ja riskinä Allardt koki pienten ryhmien eristäytymisen vahvaan keskinäiseen solidaarisuuteen vedoten, jolloin tapahtuu väistämättä muiden sulkemista ulkopuolelle. Yhteisön ulkopuolelle jääminen ja yhteisöllisyyden puute voivat pidemmällä tähtäimellä aiheuttaa suoria seurauksia yksilön mielenterveydelle. Yhteisöllisyys edellyttääkin ymmärrystä ja kykyä asettua toisen asemaan. Kolmanneksi hyvinvoinnin ulottuvuudeksi Allardt nimesi itsensä toteuttamisen muodot (being), jotka ovat tärkeä osa hyvinvoinnin kokonaisuutta. Itsensä toteuttamiseen kuuluvat muun muassa yksilön korvaamaton rooli yhteisössä, osaksensa saama arvonanto, harrastusmahdollisuudet ja vapaa-ajan toiminta sekä mahdollisuus poliittiseen toimintaan. Allardt mukaan, mitä helpommin yksilö on korvattavissa, sitä enemmän hän myös muistuttaa esinettä, tavaraa. Ja vastaavasti, mitä vaikeammin yksilö on korvattavissa, sitä enemmän hän on myös persoona, yksilö. (Allardt 1976, 39–49.) Nykyajassa esimer-

kiksi pätkittäinen työelämä ja määräaikaiset työsuhteet tuovat haasteita nimenomaan korvaamattomuuden kokemukselle.

Allardt (1976) nosti objektiivisen hyvinvoinnin kysymysten rinnalle myös subjektiivisen eli koetun hyvinvoinnin tutkimuksen. Vielä 1980-luvulla koetun hyvinvoinnin kysymyksistä tehtiin tutkimusta, mutta sen jälkeen kiinnostus vähitellen hiipui. Viime vuosikymmenenä keskustelu subjektiivisesta hyvinvoinnista on herännyt uudelleen hyvinvointiyhteiskunnan murroksen myötä. Kansalaisten resurssit ja toimintamahdollisuudet ovat parantuneet suomalaisen hyvinvointivaltion kehittymisen myötä, jolloin suomalaisten elintasosta on tullut yleisesti ottaen hyvä. Ruokaa ja juomaa on saatavilla riittävästi, terveys- ja asuinolot ovat tyydyttävät ja elinympäristö on turvallinen. (Hämäläinen 2006.) 2000-luvulla on pyritty kehittämään koetun hyvinvoinnin mittaustapoja useissa maissa. Mahdollisesti merkittävimpänä suunnannäyttäjänä toimii parhaillaan Iso-Britannia, jossa hyvinvointipolitiikan lähtökohtana on ajatus ihmisen hyvinvoinnin rakentumisesta muista tekijöistä kuin aineellisista resursseista. Näin ollen ihmiset itse tietäisivät parhaiten, miten tavoitella hyvinvointia omissa paikallisyhteisöissään. Ison-Britannian hyvinvointipolitiikan tavoitteena on ollut antaa ihmisille itselleen, perheille sekä yhteisöille enemmän vapautta, mutta myös samalla vastuuta haluamansa hyvinvoinnin tavoittelussa. Ensimmäiset tulokset, jotka julkistettiin 2012 uuden hyvinvointipolitiikan vaikutuksista, osoittivat koetun hyvinvoinnin olevan kuitenkin edelleen yhteydessä perinteisiin resursseihin, eli työhön, tuloihin, asumiseen ja terveyteen, mutta myös sosiaalisiin suhteisiin, etenkin parisuhteeseen. Edellä mainitut ovat olleet jo pohjoismaisen hyvinvointipolitiikan toimintaohjelmissa, sosiaalisia suhteita lukuun ottamatta. Koetun hyvinvoinnin mittaamisen kehittäminen on ollut myös OECD:n ja EU:n asialistoilla. (Simpura 2012.)

Tuuli Hirvilammi (2015) on päivittänyt Allardtin hyvinvoinnin kolmijakoja neljännellä doing- kategoriolla sekä kehittänyt kestävästä hyvinvoinnin käsitettä, jonka mukaan ihmisen aiheuttamat ympäristövaikutukset tulisi huomioida paremmin hyvinvointitutkimuksessa. Kestävästä hyvinvoinnin peruslähtökohtana on pidetty käsitystä, jonka mukaan sekä yksilöiden että sosiaalisten ja ekologisten systeemien on säilyttävä elinvoimaisina. Doing-kategoriolla Hirvilammi haluaa puolestaan osoittaa, että ihminen on myös toiminnallinen olento, joka toteuttaa tekemisen kautta itseään ja hyvinvointiin liittyviä tarpeita. Tekeminen heijastaa näin ollen hänen omaksumiaan arvoja ja tavoitteita. Ihminen on myös kykeneväinen reflektoimaan ja muuttamaan toimintaansa tarpeen tullen sekä kantamaan vastuuta. Hän voi suunnata toimintaansa omaa ja muiden hyvinvointia edistävään suuntaan. Yksilöiden valinnat näkyvät arjen hyvinvoinnin kohdalla muun muassa siinä, miten he järjestävät ajankäyttöään esimerkiksi ansiotyön, kotityön ja vapaa-ajan välillä. Kestävästä hyvinvoinnin näkö-

kulmasta doing-ulottuvuuteen voivat kuulua muun muassa työn sovittaminen ekologisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti ja inhimillisesti kestäviin rajoihin, kansalaisaktiivisuus ja vaikuttaminen, kotityöt, harrastukset, vapaaehtoistoiminta, kouluttautuminen ja uuden oppiminen, luonnon virkistyskäyttö, kuten puutarhanhoito, hiihtäminen tai patikointi. Kestävän kehityksen näkökulma unohtuu helposti parempaa hyvinvointia tavoiteltaessa. Hirvilammin mukaan ihmisten tarpeiden turvaaminen ei saisi kuitenkaan vaarantaa ekosysteemien resilienssiä eli kykyä sopeutua ja uudistua. Hän kirjoittaa ekosysteemin kannalta olemassa olevista kynnyksarvoista, joiden rajoissa nykyisten sukupolvien hyvinvoinnin tavoittelun tulisi pysyä. Minkään ihmisryhmän, kuten länsimaalaisten, korkea elintaso ei saisi myöskään heikentää muiden ihmisryhmien mahdollisuuksia hyödyntää luonnonvaroja. (Hirvilampi 2015.)

Timo Hämäläinen (2006) on puolestaan pohtinut hyvinvointia ja elämän koossapysyvyyttä nopeasti muuttuvassa nyky-yhteiskunnassa. Hän on kehittänyt koherenssin käsitettä elämän ymmärrettävyydestä, hallittavuudesta ja mielekkyydestä. Hän on poiminut koherenssin käsitteen professori Aaron Antonovskylta ja jatkanut käsitteen määrittelyä sosiologian piirissä. Hämäläisen mukaan ihmisten valinnanvapaus tuo mukanaan paljon mahdollisuuksia, mutta myös elämänhallinnan vaatimuksen. Vaihtoehtojen määrätön kasvu lisää myös yksilöiden päätöksentekokuormaa. ”Modernin yhteiskunnan kiireisen ja monimutkaisen arjen hallinta vaatii aivan uudentyyppistä elämänhallinnan osaamista, jota ei opeteta suomalaisessa koulujärjestelmässä.” (Mts., 34.) Vaurastunut yhteiskunta on samanaikaisesti muuttunut sekä aiempaa itsekkäämmäksi että lyhytjänteisemmäksi. Nyky-yhteiskunta mahdollistaa uusia elämäntapoja ja toimintamalleja, jotka voivat parantaa hyvinvointia lyhyellä aikavälillä. Sen sijaan pidemmän aikavälin seurausten hahmottaminen on muuttunut vaikeammaksi. Hämäläisen mukaan seurausvaikutusten kumuloituessa yksilön yksittäiset negatiiviset valinnat voivat muodostua suuriksi henkilökohtaisiksi tai yhteiskunnallisiksi ongelmiksi. Tällaisia valintoja ja seurannaisvaikutuksia ovat esimerkiksi hyvä ravitsemus ja ylipainosta johtuvat elintasosairaudet, alkoholin käyttö ja siihen liittyvät ongelmat, liiallinen työhön tai omiin harrastuksiin panostaminen ja lasten kasvatusongelmat, avioerot ja lapsiperheiden köyhyys, lapsimäärän vähentyminen ja väestön vanheneminen, matkustuksen lisääntyminen ja ympäristön pilaantuminen. (Mts., 34–35.)

Kansakunnan vaurastuminen ja hyvinvointivaltion kehittyminen ovat samanaikaisesti nostaneet lähimmäisen rakkauden, yhteisöllisyyden, arvostuksen ja itsensä toteuttamisen keskeiseen asemaan hyvinvoinnin kehittämiseksi. Yhteisöllisyyden ja itsensä toteuttamisen tarpeiden kasvu vähentävät materiaalisen kulutuksen roolia ihmisten hyvinvoinnissa, sillä kulutuksella ei paranneta sosiaalisia suhteita tai hankita arvostusta

vauraassa yhteiskunnassa. Hämäläinen toteaa, että kansalaisten hyvinvointi ennemminkin kärsii kulutusyhteiskuntaan kuuluvasta kilpailusta ja keskinäisestä vertailusta statuksen mukaan. Kun riittävän hyvä tulo- ja varallisuustaso on saavutettu, muut kuin materiaaliset tekijät tulevat tärkeämmiksi hyvinvoinnin kannalta. Toisaalta ihmisten turvallisuuden tunne on myös heikentynyt arkielämän epävarmuuksien lisääntymisen myötä. Tällaisia tekijöitä ovat muun muassa yksilötasolla työelämän epävarmuus ja pätkittäisyys, kiire ja ihmissuhdeongelmien lisääntyminen (esim. parisuhdeongelmat), tietotulva ja siitä seuraava infoähky. Monet aikamme trendeistä heijastavatkin Hämäläisen mukaan ihmisten pyrkimystä vähentää arjen epävarmuuksia. Tällaisia ilmiöitä ovat esimerkiksi kotien sisustaminen turvallisiksi kotipesiksi, yksinkertaisuuden, rauhan ja hiljaisuuden kaipaus, elämän tietoinen hidastaminen, perinteisten tapojen ja arvojen vaaliminen sekä kysyntä vahvoille poliittisille johtajille. (Hämäläinen 2006, 18–19.)

Allardtin hyvinvoinnin teoria toimii tutkimuksessani kattokäsitteenä, sillä se kattaa hyvinvoinnin peruskäsitteistön. Hirvilammi tuo mukanaan hyvinvoinnin teoriaan kestävä kehityksen ja ihmisen aiheuttamien ympäristövaikutusten näkökulman sekä täydentää Allardtin teoriaa neljännellä doing-kategoriolla. Hämäläisellä on puolestaan ajankohtaista teoreettista näkemystä hyvinvointiin ja elämän koossapysyvyyteen nopeasti muuttuvassa nyky-yhteiskunnassa. Timo Hämäläisen (2006) mukaan ihmisten kokemaa, subjektiivista hyvinvointia ei edelleenkään tunneta riittävän hyvin. Tällöin ongelmana on, että suomalaista yhteiskuntaa pyritään edelleen kehittämään vanhojen toimintamallien mukaan, vaikka hyvinvoinnin edellytykset ja ihmisten tarpeet ovat vuosikymmenien kuluessa muuttuneet. (Mts., 13.) Allardtin teoriaa täydentävät hyvin Hämäläisen ajatukset modernin yhteiskunnan hyvinvoinnista ja elämän koossapysyvyys eli koherenssin tunne, joka muodostuu elämän ymmärrettävyydestä, mielekkyydestä ja hallittavuudesta.

3 Aineistona ryhmähaastattelut

Ryhmähaastattelut ovat paikallaan silloin kun ollaan kiinnostuneita haastateltavien mielipiteistä ja kulttuurisista jäsennyksistä. Ryhmän ja yhteisön normit tulevat helposti esiin ryhmähaastattelussa, vaikka näitä ei erikseen kysyttäisikään. Ryhmähaastattelu on myös ajallisesti tehokas tiedonkeruutapa, jota käytetään silloin, kun halutaan kerätä tietoa useammalta henkilöltä samanaikaisesti. Haastateltavat saavat ryhmässä myös tukea toisiltaan: he voivat yhdessä muistella, rohkaista toinen toistaan ja ideoida tulevaa. Ryhmähaastattelu voi luoda parhaimmillaan yhteenkuuluvuutta ja toimia voimauttavana tiedonkeruutapana. (Eskola & Suoranta, 2000.)

Tutkimuksen aineistona on ollut neljä 2–3 hengen ryhmähaastattelua, joissa Sodankylään muuttaneet äidit (n. 28–38v.) pääsivät keskustelemaan arjen hyvinvoinnista ja viihtyisyydestä kunnassa. Haastattelukysymykset teemoittelin Allardtin hyvinvoinnin kolmijaon mukaisesti ja täydensin Hirvilammin kestävästä hyvinvoinnin ja Hämmäläisen koherenssin käsitteillä.

Haastateltavat löytyivät helposti neuvolan perhetyön avustuksella. Neuvolasta mainostettiin haastattelua eteenpäin ja halukkaat osallistujat ottivat yhteyttä minuun puhelimitse ja sähköpostitse. Osallistuin myös 1.4.2016 Perheiden avoimeen olohuoneeseen, jonka kautta löytyi 4 haastateltavaa. Ensimmäinen haastatteluryhmä oli ”perheiden kanssa työskentelevä asiantuntijaryhmä” (hyvin integroituneet), toinen oli ”Sattasen kylän ryhmä” (hyvin integroituneet), kolmas ”vauvavaiheen äitien ryhmä” (huonosti integroituneet) ja neljäs haastattelu ”kansainvälinen ryhmä” (huonosti integroituneet). Haastattelut olivat vapaamuotoisia keskustelua ja teemojen mukaisesti ja kestoltaan n. 1–1,5 tuntia. Lisäksi keskustelin vielä yhden perheiden kanssa työskentelevän asiantuntijan kanssa noin 20 minuuttia. Asiantuntijakeskustelu toimi sekundääriaineistona ja taustatietona kansainvälisen ryhmän haastattelulle. Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin hyvää tutkimustapaa noudattaen.

4 Kehittämisehdotuksia kunnalle

4.1 Integroituminen

Haastattelujen pohjalta suurimmiksi ongelmiksi kuntaan muutettaessa näyttäytyivät muodostuvan yksinäisyys ja verkostojen puute. Kirjoitin ylös muistiin tunteuksia haastattelujen jälkeen. Etenkin huonommin integroituneiden ryhmien haastattelut olivat koskettavia. Seuraavassa ote päiväkirjamerkinnästä haastattelupäivältä 12.4.2016

”Kansainvälisessä ryhmässä yksinäisyys ja eristäytyneisyys oli käsin kosketettavaa. Ryhmässä kuvastui kaikki se yksinäisyys, toivottomuus, pahoinvointi ja suru, mitä seuraa yhteisön ulkopuolelle jäämisestä.”

Perheiden integroitumisen helpottamiseksi voisi miettiä erilaisia toimintatapoja. Muun muassa kotouttamisohjelman käytännön toteutusta voisi vielä kehittää. Sodankylän kunnassa on tehty uusi ja hyvä kotouttamisohjelma maahanmuuttajille maaliskuussa 2015. Ohjelman mukaisesti kotoutumissuunnitelma voidaan tehdä sellaisille henkilöille, jotka ovat (1) työttömänä työnhakijana (TE-toimisto toteuttaa), (2) toimeentulotukea saavalle (kunta toteuttaa) tai (3) sitä pyytävälle maahanmuuttajalle. (Kotouttamisohjelma 2014–2017.) Perheellisten näkökulmasta esimerkiksi kotiäidit ja työn perässä muuttaneet jäävät helposti kotoutumissuunnitelman ulkopuolelle. Kotouttamisohjelmasta puuttui myös esiopetuksen S2-kielen opetus, mitä todennäköisesti tarvitaan, jos kuntaan muuttaa esiopetusikäisiä lapsia. Kemin kaupunki on tehnyt loistavaa työtä ja suunnitellut materiaalipaketin esiopetuksen opetussuunnitelmatyön yhteydessä. Materiaalipaketti on vapaasti saatavilla ja toimii arjen työvälineenä ja ohjeistuksena maahanmuuttajalasten varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. (Ks. Suomi toisena kielenä (S2) opetus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.) Monet kunnat ovatkin jo alkaneet kehittää uudenlaisia kotouttamiskäytäntöjä. Esimerkkejä ja vinkkejä on saatavilla myös Työ- ja elinkeinoministeriön Kotouttamisen osaamiskeskuksesta ja Kotona Suomessa -hankkeen pilottiprojekteista (www.kotouttaminen.fi).

Sodankylän kunnassa voitaisiin toisaalta myös miettiä, olisiko mahdollista tehdä kaikille muualta muuttaville perheille jonkinlainen matalan kynnyksen ”kotoutumissuunnitelma”, esimerkiksi kunnan perhetyön puolesta. Ei pelkästään kansainvälisille tulijoille, vaan myös Suomen sisäisille muuttajille. Tämän voisi nähdä ennaltaehkäisevänä perhetyön muotona, jolla pystyttäisiin reagoimaan perheiden haasteisiin jo ennen niiden eskaloitumista. Muutto ja sen mukanaan tuoma elämänmuutos itsessään ovat suuri henkinen haaste perheille ja yksi elämän taitekohdista, jolloin avun ja tuen tarve korostuvat. ”Perheiden koto-ohjelman” käytännön toteutustavoissa on vain mielikuviutus rajana. Siihen ei tarvita suurkaupungin edellytyksiä. Riittää, että hyödynnetään alueen olemassa olevia resursseja ja luodaan luontaiset olosuhteet ihmisille kotoutua. Perhetyöntekijä tai perheelle nimetty tukihenkilö voisi tavata perheen ainakin kerran ja kertoa kunnan palveluista sekä suunnitella yhdessä perheen kanssa seuraavia askelia kotoutumisen edistämiseksi. Kaikki perheet tuskin tarvitsevat jatkuvaa tukea, mutta varsinkin kansainväliset muuttajat saattavat tarvita enemmän apua jo pelkästään kielimuurin takia virallisia asioita hoitaessaan tai esimerkiksi hakiessaan hoitopaikkaa lapsille. Kotouttamisen tärkeimpänä ajatuksena on kuitenkin kodin luominen niin fyysisesti kuin henkisestikin uudelle paikkakunnalle, yhteenkuuluvuuden tunne yhteisössä ja yhdenvertaisuuden toteutuminen kuntalaisina.

Haastatteluissa jokaisessa ryhmässä nousi esille toive perheille suunnatusta kunnan palveluiden infopakettista, jossa olisivat myös kolmannen sektorin palvelut ja toiminta mukana. Pakettia voitaisiin jakaa esimerkiksi neuvolassa, lapsen kouluun tutustuessa vanhemmille tai ensimmäisellä kerralla perheen tukihenkilön tai perhetyöntekijän luona käydessä. Infopaketti voisi olla myös kunnan nettisivuilla omana osuutenaan, jolloin kaikki mahdolliset palvelut ja perheille suunnattu toiminta olisi selkeästi koottuna saman välilehden alle linkkeineen. Myös englanniksi olisi tärkeää saada tietoa, sillä tällä hetkellä perheet ovat kovin eriarvoisessa asemassa tiedonsaannin suhteen. Sujuvan suomenkielen oppimiseen menee arviolta noin 5–7 vuotta, joten alkuun olisi tärkeää saada tietoa myös englanniksi, jos suomenkielen taitoa ei vielä ole. (Frantti-Niemelä 2016.) Tämä helpottaisi myös kunnalta tulevien tärkeiden viestien kulkeutumisessa ja ymmärretyksi tulemisessa kansainvälisissä perheissä. Suurin osa työn perässä muuttaneista on todennäköisesti koulutettuja ihmisiä ja näin ollen he puhuvat ja lukevat sujuvasti englannin kielellä.

Neuvolassa oli ideoitu myös perhetyöntekijän ja koulukuraattorin yhteisiä kotikäyntejä uusille koululaisperheille, jolloin olisi mahdollista tavoittaa myös heidät. Koululaisperheet eivät enää kuulu neuvolan palveluiden piiriin, joten he ovat vaarassa jäädä ilman informaatiota kunnan palveluista ja esimerkiksi harrastusmahdollisuuksista. Tähän asti aikapula ei ole sallinut kotikäyntien käytäntöön panoa. Toisaalta kotiin lähetet-

tävällä infopakettilla, lapsen ja vanhempien tutustuessa uuteen kouluun, tai ensimmäisellä ”koto-käynnillä” perhetyöntekijän luona, tulisi tämäkin tieto jaettava.

Niin maahanmuuttajat kuin Suomen sisällä muuttavat voidaan nähdä rikkautena Sodankylässä. Muualta muuttavat voivat antaa kuntalaisille paljon: kansainvälisyyttä, kielikylpyjä, yhteisiä uusia harrastusporukoita, oman alan asiantuntijuutta sekä uusia ideoita ja innovaatioita. Kunnan toimiva palveluverkosto tarvitsee ihmisiä. Jos ei ole ihmisiä, ei ole palveluita. Kun muualta muuttaneet perheet saadaan integroitua osaksi yhteisöä, koulutettu työväestö ja palvelut tulevat pysymään kunnassa. Tällöin väestön kasvu tulee jatkumaan ja kyläkuva kansainvälistymään. Sodankylästä tulee ”vilkas, viihtyisä ja kehittyvä Lapin tähtikunta”. (Sodankylän kuntastrategia 2014–2020.)

4.2 Tukea perheiden arkeen ja ongelmatilanteisiin

Ennaltaehkäisevä perhetyö voi tuoda kuntiin suuret taloudelliset säästöt. Tästä on kokemusta jo Mäntsälässä ja Pornaisissa, jossa kunnat palkkasivat kodinhoitajia perheiden matalan kynnyksen avuksi. Perusturvajohtaja Eija Rintala on todennut perheiden parissa tehtävän työn reseptin lopulta hyvin yksinkertaiseksi: ”Kun aikuiset voivat hyvin, voivat lapsetkin.” Mäntsälässä ja Pornaisissa ei ole odotettu perheiden ongelmien kärjistymistä ennen avun tarjoamista. Perheiden arjessa on oltu mukana jo heti alkuvaiheessa, ennaltaehkäisevästi ja perheiden hyvinvointiin panostaen. Koulut ja nuorisotyö ovat olleet myös tiiviissä yhteistyössä sosiaalipuolen ja neuvolan kanssa. (Yle 14.6.2016)

Haastateltavat kaipasivat kaikkein eniten varamummoja, varasiskoja, tukiverkostoja ja ystäviä yksinäisyyden keskelle. Monilla muualta muuttaneilla kun ei ollut tuttuja entuudestaan paikkakunnalla. Kolmas sektori, tukihenkilö tai perhetyöntekijä voisi välittää Sodankylässä eteenpäin yhteystietoja halukkaista vapaaehtoisista varamummoista ja -siskoista sekä ystäväpalveluun ilmoittautuneista. Ennen kaikkea kunnassa tarvittaisiin yhteisöllisyyden talkoita, ”me-henkeä”, jossa jokaisella olisi halu auttaa ja tukea yksinäisiä. Muualta muuttaneet tulisi nähdä tasavertaisina kuntalaisina kansallisuudesta riippumatta. Pudasjärven kaupungissa tällainen lähestymistapa on nimetty ”normaaliuden periaatteeksi”. Kaikki ovat samalla viivalla, samassa kunnassa. (Pietiläinen 2016.)

Haastateltavat perheenäidit arvostivat uutta, toiminnan aloittanutta ”Avointa olkkaria”. Toiminta oli vielä haastatteluhetkellä alussa ja vasta muokkautumassa. Kehitysehdotuksina äidit esittivät muuan muassa yhteisen toiminnan ja tekemisen lisäämistä sekä kansainvälisten perheiden

huomioimista kaksikielisenä ohjelmana. Lisäksi haastateltavat toivoivat avointa päiväkotia, mikä mahdollistaisi esimerkiksi perhetyön pienryhmissä, lapsiparkkia kauppareissun tai hammaslääkärin ajaksi sekä lastenhoitoapua hätätilanteisiin, kuten synnyttämään lähtiessä. Haastateltavat ehdottivat myös luottamuksellista vauvaryhmää äideille. Tämä voisi madaltaa avun hakemisen kynnystä vauvavuoden haasteissa ja toisaalta helpottaisi kotiäitejä löytämään ystäviä ja vertaistukea muista samassa elämäntilanteessa olevista.

Haastatteluissa nousi esiin myös eri terapiamuotojen tarve Sodankylässä. Tällaisia olivat esimerkiksi perhe-/pariterapia ja toimintaterapia. Äidit kokivat haastavana lapsen viemisen toimintaterapiaan Rovaniemelle asti. Käytännössä se tarkoitti palkatonta päivää ja ansiotulojen menetyksiä vanhemmille sekä ylimääräisiä matka- ja ruokakuluja. Myös toimintaterapian voi nähdä matalan kynnyksen terapiamuotona, minkä avulla voidaan ehkäistä suurempaa terapian tarvetta myöhemmin lapsen ja perheen elämässä. Tällaisen avun löytyminen kunnasta voisi helpottaa ja ennaltaehkäistä perheiden kriisejä.

Haastateltavat kertoivat, kuinka pikkulapsivaiheessa ja ruuhkavuosina tarvittaisiin myös apua parisuhteen solmukohtiin. Tällöin matalan kynnyksen apuna voisivat toimia esimerkiksi kolmannen sektorin järjestämät parisuhteen huoltopäivät/-viikonloput, jonka aikana lapsille olisi luonnollisesti järjestetty omaa ohjelmaa tai hoitoa. Suurempiin parisuhdekriiseihin tarvitaan kuitenkin jo pariterapiaa.

4.3 Viihtyisyys

Useammassa ryhmässä nousi idea yhteisestä kylätalosta. Paikasta, jossa kohdata ihmisiä, harrastaa yhdessä (kielikursseja, kädentaitoja, musiikkia ja liikuntaa) ja nauttia kahvion tarjottavista myös ilta-aikaan, töiden jälkeen ja viikonloppuisin.

Työssäkäyvät perheet kaipasivat erityisesti iltaohjelmaa sekä tapahtumia myös kesällä. Haastateltavat kokivat, että kotiäitinä tarjoutui enemmän mahdollisuuksia osallistua sosiaaliseen kanssakäymiseen ihmisten kanssa kuin työelämään palattua. Työssäkäyvät lapsiperheet kaipasivat edelleen ystäviä ja vertaistukea muista samassa elämäntilanteessa olevista, vaikka lapset olivatkin jo päivähoidossa tai koulussa.

Kysyin haastateltavilta myös minkälaisia unelmia heillä on Sodankylän kunnan kehittymisen suhteen 5–10 vuoden sisällä. Vastauksena tuli: uimahalli, keilahalli, lisää kauppoja ja kahviloita pidemmällä aukioloajoilla. Elämän koettiin pysähtyvän kylällä jo kello 17, jolloin työpäivän jälkeen ei ollut enää muuta mahdollisuutta toimintaan kuin hoitaa ruokaostokset.

Toisaalta myös kauppojen lyhyet aukioloajat näkyivät arjen toiminnoissa hankaloittavana tekijänä, kun haluttiin ostaa esimerkiksi uudet kengät lapselle. Äidit olivat hyvin halukkaita tukemaan paikallista yrittäjyyttä ja olisivat mielellään tuoneet rahansa kuntaan. Nettikaupat koettiin useimmiten helpommaksi vaihtoehdoksi aukioloaikojen ja valikoimien laajuuden suhteen. Osa äideistä olisi halunnut esittää tilauksia kauppiaille, mutta toiveita ei ollut otettu vastaan myötämieleisesti.

Uusia harrastusmahdollisuuksia toivottiin kuntaan. Samalla haastateltavat kokivat myös suurta huolta nykyisten harrastusten pysymisestä. Eräs äiti kuvaili, että lapsella ei ole varaa sairastella, sillä muutoin koko joukkue ei pääse peleihin: ”Särkymävaraa ei ole”. Huoli oli kova myös palveluiden pysymisestä kunnassa. Muina haaveina äidit mainitsivat junaradan ja lentoyhteydet etelään, jotta lomamatkat ja sukulaisten luona vierailut helpottuisivat.

Äidit kokivat Sodankylän enimmäkseen turvalliseksi ja hyväksi paikaksi elää ja kasvattaa lapsia. Arki koettiin sujuvampana kuin isossa kaupungissa, koska palvelut ovat lähellä. Puhdasta luontoa arvostettiin myös. Hyvä ja tiivis yhteisö toimii muualta muuttaneille perheille ankkurina. Kuntaan halutaan jäädä ja kasvattaa lapset yhdessä, kun yhteisön jäseneksi on ensin päästy.

5 Lopuksi

Hyvinvoinnin teoriaa pystyisi toteuttamaan yksilötason lisäksi myös yhteiskunnan tasolla ja esimerkiksi kunnan kestävän hyvinvoinnin strategiasa. Tällöin

Having eli elintaso olisi hyvää ja toimivaa ympäristöä (joustava infra), monipuolista elinkeinoelämää ja työtä tekeville, elinvoimaisuutta, palkkatyötä, kotihoidontuen kuntalisää, yrittäjyyden vahvistumista ja niin edelleen.

Loving olisi suvaitseva, välittävä ja monikulttuurinen yhteisö, jossa pidetään huolta toinen toisistaan ja kohdataan ihmisiä arjen keskellä, varummona ja -siskona tai -veljenä olemista, vierellä kulkemista, tukemista ja kannustamista.

Being olisi itsensä toteuttamista koulutuksen, harrastusten, kulttuurin, taiteen ja vaikkapa luonnossa liikkumisen muodossa.

Doing olisi kansalaisvaikuttamista, kuntalaisten aktiivisuutta ja kuulemistä.

Koherenssi olisi elämän ymmärrettävyyttä, hallittavuutta ja mielekkyyttä eli sitä, että yksilöiden vaikutusmahdollisuuksia ja kokemusta oman elämän mielekkyydestä vahvistetaan.

Lopputuloksena olisi kestävä hyvinvointi eli ympäristön ja yhteisön elinvoimaisuus kunnassa myös tulevana vuosina ja vuosikymmeninä. Se on haaste, johon voidaan vastata tämän päivän valinnoilla.

Lähteet

- Allardt, E. (1976). Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. WSOY, Juva.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2000). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino, Tampere.
- Frantti-Niemelä, P. (2016). Esimerkkejä kotoutumiskoulutuksen järjestämisestä Rovala-opistossa. Maahanmuutto- ja kotouttamistyön koulutus julkissektorin paikallistason työntekijöille. Lapin yliopisto, Rovaniemi 11.5.2016.
- Hirvilampi, T. (2015). Kestävän hyvinvoinnin jäljillä. Ekologisten kysymysten integroiminen hyvinvointitutkimukseen. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 136, Kelan tutkimusosasto, Helsinki.
- Hämäläinen, T. (2014). Hyvinvoinnin lähteet niukan talouskasvun ja budjettileikkausten maailmassa. Kirjan Well-Being and Beyond: Broadening the Public and Policy Discourse keskeiset johtopäätökset. Sitra. <<http://docplayer.f/6525111-Hyvinvoinnin-lahteet-niukan-talouskasvun-ja-budjettileikkausten-maailmassa.html>>
- Hämäläinen, T. (2006). Kohti hyvinvoivaa ja kilpailukykyistä yhteiskuntaa. Kansallisen ennakkointiverkoston näkemyksiä Suomen tulevaisuudesta. Sitra, Innovaatio-ohjelma.
- Kotona Suomessa -hanke. Työ- ja elinkeinoministeriö ja Uudenmaan ELY-keskus. <http://www.kotouttaminen.f/kotouttaminen/tyon_tueksi/kehittamishankkeet/kotona_suomessa>
- Kotouttamisen osaamiskeskus, Työ- ja elinkeinoministeriö. <www.kotouttaminen.f>
- Kotouttamisohjelma 2014–2017. Sosiaalipalvelut. Sodankylän kunta. <<http://www.sodankyla.f/Documents/Palvelut/Sosiaali-%20ja%20terveyspalvelut/Maahanmuuttajien%20palvelut/Sodankyl%C3%A4n%20kunnan%20kotouttamisohjelma.pdf>>
- Lammi-Taskula & Karvonen (toim.) (2014). Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.
- Pietiläinen, J. (2016). Kuinka maahanmuuttaja huomioidaan kunnan palveluissa? Pudasjärven kaupungin kokemuksia. Maahanmuutto- ja kotouttamistyön koulutus julkissektorin paikallistason työntekijöille. Lapin yliopisto, Rovaniemi 11.5.2016.
- Simpura, J. (2012). Taasko keisarin uudet vaatteet? Koettu hyvinvointi eurooppalaisessa puntarissa, Yhteiskuntapolitiikka 77:6, s.688–692.
- Sodankylän kuntastrategia 2014–2020. <http://www.sodankyla.f/Documents/Päätöksenteko%20ja%20hallinto/Kuntastrategia%20vuosille%202014_2020.pdf>

- Sulkunen, Pekka (1990) Ryhmähaastattelujen analyysi. Teoksessa Klaus Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Gaudeamus, Helsinki, s. 264–285.
- Suomi toisena kielenä (S2) opetus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Kemi. <<http://keminwww.kemi.fi/d5web/kokous/20163117-5-3.PDF>>
- Viinamäki, L. (toim.) (2015). Kaivosteollisuuden sosiaalis-taloudelliset haasteet Barentsin alueella: tapausesimerkkinä Sodankylän kaivosbuumi. Lapin ammattikorkeakoulu, Rovaniemi. <<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/97894/Kaivosteollisuuden%20sosiaalis-taloudelliset%20haasteet%20Barentsin%20alueella.pdf?sequence=1>>
- Väestöliitto. Monikulttuurisuus. <www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus>
- Yle uutiset. (14.6.2016 Klo 20:20). Kodinhoitajien palkkaaminen toi miljoonasäästöt – lasten huostaanototkin vähentyivät. <http://yle.fi/uutiset/kodin_hoitajien_palkkaaminen_toi_miljoonasaastot__lasten_huostaanototkin_vahentyivat/8944545>